

KIRILGANLIK VE DİRENÇLİLİK KESİŞİMİNDE YAŞLILARIN AFET DENEYİMLERİ: HATAY ÖRNEĞİNDE 6 ŞUBAT 2023 DEPREMLERİ

Disaster Experiences of the Older Adults at the Intersection of Vulnerability and Resilience: The February 6, 2023 Earthquakes in the Case of Hatay

Mehmet DURUEL

Doç.Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, durel@mku.edu.tr / durel7@gmail.com

Işıl AVŞAR ARIK

Dr., avsarisil@gmail.com

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Geliş: 10 Temmuz 2023

Kabul: 31 Temmuz 2023

Anahtar Kelimeler:

Afet, Deprem, Yaşlı, Dirençlilik, Kırılğanlık, Hatay

© 2023 PESA Tüm hakları saklıdır

ÖZET

Afetlerde yaşlılığa odaklanan çalışmalar arasında bir muğlaklık vardır. Yapılan çalışmalar yaşlıların afetlerde tecrübe ettikleri travmatik durumlara uyum sağlama konusunda diğer yaş gruplarına göre daha dirençli ve dayanıklı olduğunu; fakat aynı zamanda yaşlıların afetlere karşı en kırılğan gruplardan biri olduğunu da göstermektedir. Literatürdeki bu ikilikten hareket eden eldeki çalışmada, yaşlı yetişkinlerin afet tecrübeleri kırılğanlık ve dirençliliğin kesişiminde ele alınmaktadır. Bu doğrultuda Hatay'da yaşayan ve 6 Şubat 2023'te Kahramanmaraş merkezli gerçekleşen iki büyük depremi yaşayan yaşlı yetişkinlerin deprem tecrübeleri nitel araştırma yöntemlerinden vaka çalışması ile anlaşılmasına çalışılmıştır. Çalışmada yaşlıların deprem öncesi hazırlık durumları, deprem sonrası yaşadıkları maddi ve manevi kayıpları nasıl anlamlandırdıkları ve iyileşme süreçleri ele alınmıştır. Çalışma sonucunda yaşlıları afetlere ve depremlere karşı kırılğan ve dirençli kılan unsurlar tartışılmıştır. Buna göre yaşlıların depreme karşı hazırlıksız ve bilgisiz olmakla birlikte, kayıplar karşısında herhangi bir strateji geliştirmedikleri ve bu durumun onları kırılğan hale getirdikleri ile topluluk desteğinin yaşlıların dirençliliğini artıran en önemli faktör olduğu ortaya çıkmıştır.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: 10 July 2023

Accepted: 31 July 2023

Keywords:

Disaster, Earthquake, Older People, Resilience, Vulnerability, Hatay

© 2023 PESA All rights reserved

ABSTRACT

are more resilient and durable than other age groups in terms of adapting to the traumatic situations they experience in disasters; however, they also show that the elderly are one of the most vulnerable groups against disasters. Based on this equivocal in the literature, this study examines the disaster experiences of older adults at the intersection of vulnerability and resilience. In this context, the earthquake experiences of older adults living in Hatay who experienced two significant earthquakes centered in Kahramanmaraş on February 6, 2023, were tried to be understood with a case study, one of the qualitative research methods. In the study, the pre-earthquake preparedness of the elderly, how they make sense of the material and moral losses they experienced after the earthquake, and their recovery processes were discussed. As a result of the study, the factors that make the elderly vulnerable and resilient to disasters and earthquakes were discussed. It was found that the elderly was unprepared and uninformed about earthquakes and did not develop any strategies against losses, which made them vulnerable. Community support was the most important factor that increased the resilience of the elderly.

1. GİRİŞ

Doğum oranlarının düşmesi, teknolojinin gelişmesi ve sağlıktaki ilerlemelerle birlikte yaşlı nüfus oranı dünya genelinde hızla artmaktadır. Dünya nüfusundaki bu artışa benzer şekilde Türkiye’de de yaşlı nüfus oranı hızlı bir şekilde artmakta, hatta bu hız Türkiye açısından oldukça çarpıcı görünmektedir. Öyle ki, Avrupa ülkelerinin yüz yılda ulaştığı yaşlı nüfus oranına Türkiye’nin 30-40 yıl gibi oldukça kısa bir sürede ulaşacağı öngörülmektedir. Hâli hazırda yaşlı nüfus oranı %9,9 olan Türkiye’de bu oranının 2030 yılında % 12,9 olması beklenmektedir¹ (TÜİK, 2022).

Yaşlı nüfustaki bu artışın yanı sıra küresel anlamda afetler de artmaktadır. İklimsel, biyolojik, jeofiziksel, meteorolojik veya hidrolojik olmak üzere sınıflara ayrılabilen afetler, insanlar açısından yaşam kaybına, yaralanmaya veya diğer sağlıkla ilgili etkilere; mülk hasarı veya ekonomik geçimle ilgili bozulmalara neden olabilen tehlikeli olaylardır (WDR, 2021). Yaşlı nüfusun ve afetlerin giderek artması yaşlı yetişkinlerin afetlerle ilgili politikalarda önemli bir grubu oluşturduğunu; Türkiye’nin ise hem bir afet bölgesi olması hem de çok hızlı seyreden söz konusu yaşlı nüfus projeksiyonu, bu konunun Türkiye açısından da oldukça elzem olduğunu göstermektedir.

Buradaki önemine rağmen, afetlerde yaşlı bir değişken olarak ele alan veya yaşlıların afet deneyimlerini araştıran çalışmalar hem teorik hem de pratik açıdan oldukça azdır. Özellikle sosyal bilimler alanında afetlerde yaşa odaklanan çalışmalar yeterince birikmediği gibi genel olarak afet çalışmalarının da eksik olduğu söylenebilir. Küresel anlamda, son yıllarda yalnızca Covid-19 pandemisi ile birlikte afet çalışmalarında artış olmasına karşın diğer afet türlerinden yaşlıların ne derece etkilendiği yeterince çalışılmamıştır. Yaşlılar açısından pandemi çalışmalarının birçoğunda ise sadece covid-19’un olumsuz etkileri araştırılmıştır. Benzer şekilde, son yıllarda yaşlılıkla bağlantılı olan afet çalışmaları da genellikle olumsuz etkilere, afetlerde yaşlıları hangi faktörlerin daha kırılgan hâle getirdiğine odaklanmıştır. Campbell’in de (2016; 2019) belirttiği gibi, birçoğu nicel metodolojiye sahip olan bu çalışmalarda yaşlıların afetleri nasıl deneyimlediği, algıladığı veya anlamlandırdığı ve sonuçlarını nasıl değerlendirdiği literatürde önemli bir boşluk yaratmaktadır. Özellikle de afetlerden sonra yaşlıların nasıl iyileştiğine ve dirençliliğe odaklanan çalışmalar görmezden gelinmiştir.

Öte yandan yaş ile afet ve afetin yaşlılar tarafından nasıl tecrübe edinildiğine dair literatürde bir ikilik veya diğer bir deyişle bir muğlaklık söz konusudur. Bunlardan ilkinde göre yaşlılar diğer yetişkinlerle karşılaştırıldığında, afetlerin olumsuz ve yıkıcı etkilerine daha fazla maruz kalmakta, hatta afetlerden orantısız şekilde etkilenmektedirler (Bolin ve Klenow, 1983:284; Brockie ve Miller, 2017: 72; Davey ve Neale, 2013: 3). İkinci yaklaşım ise yaşlıların özellikle psikolojik olarak afetlere karşı daha dirençli ve uyum sağlama konusunda daha dayanıklı olduğunu belirtmektedir (Bell, 1978; Bleich vd., 2005; Bolin ve Klenow, 1983; Melick ve Logue, 1985; Shenk vd., 2009).

Açıkçası yaş ile afet arasındaki ilişkide literatürde bir tutarlılık olmaması şaşırtıcı değildir. Çünkü dikkate alınması gereken çok sayıda değişken vardır (Shenk vd., 2009: 40). Ekonomik durum, sağlık durumu, daha önceki afet tecrübeleri, aile ve topluluk bağları, sosyal sermaye, toplumsal cinsiyet, vb. faktörler bunlardan bazılarıdır. Her biri kırılganlık ve dirençliliği belirleyen faktörler arasındadır. Fakat yine de afetlerle ilgili olarak yaşa odaklanmak, yapısal etkilerin nüfus genelinde nasıl eşitsiz bir şekilde ortaya çıktığını da görmemize yardımcı olmaktadır (Adams vd., 2011: 264).

Dirençliliği sistematik bir şekilde inceleyen çalışmalar genellikle genç bireylere odaklanmıştır (Masten ve Obradovic, 2008). Yaşlı afetzedelerin deneyimlerini anlamak için en sık kullanılan paradigma ise kırılganlıktır. Fakat son yıllarda yeni bir perspektif olarak yaşlıların dirençliliğine odaklanan çalışmaların da yapıldığı görülmektedir (Campbell, 2019). Aynı zamanda kırılganlıkla birlikte sosyal sermaye teorilerinin (Campbell, 2016; Durant, 2011) veya dirençlilik ve dayanıklılık paradigmasının (Campbell,

¹ Bu oran ile Türkiye, Birleşmiş Milletler’in (BM) kategorize ettiği “yaşlı toplumlar” sınıflamasında yer almaktadır. BM’ye göre yaşlı nüfus oranı tüm nüfusa göre %8-10 arasında olan toplumlar “yaşlı toplumlar”; %10’un üzerinde olanlar ise “çok yaşlı toplumlar” arasında yer almaktadır (TÜİK, 2018). Buna göre gelecek yıllardan itibaren Türkiye çok yaşlı toplumlar arasında yerini alacaktır.

2019) bir arada kullanıldığı bazı çalışmalara da rastlanılmaktadır. Fakat Türkiye perspektifinde böyle bir çalışma görülmemiştir. Bu çalışmada da Türkiye perspektifinden yaşlıların afet deneyimlerini anlayabilmek için kırılabilirlik ve dirençlilik paradigmaları bir arada ele alınarak daha bütüncül ve kapsamlı bir anlayış elde edilmek amaçlanmaktadır. Böylece literatürde eksikliği görülen nitel çalışmalara da bir katkı sağlanması beklenmektedir.

Böylece çalışmanın amacı 6 Şubat 2023'te, Kahramanmaraş merkezli gerçekleşen, 11 ili² etkileyen ve Türkiye basınında "asrın felaketi" olarak adlandırılan son beş yüz yılın en büyük depremlerini³ yaşayan Hataylı yaşlıların bu afeti nasıl tecrübe ettiğini anlamaktır. Başka bir ifade ile araştırmanın amacı bu büyük afette Antakya'da yaşayan 60 yaş ve üzerindeki yaşlıların depreme dair algılarının nasıl olduğunu, deprem öncesindeki hazırlık durumlarını, depremi nasıl tecrübe ettiklerini, depreme karşı onları en kırılabilir ve dirençli kılan unsurların kendileri tarafından nasıl anlamlandırıldığını araştırmaktır. Çalışmada Hatay'ın tercih edilmesinin ise üç temel sebebi vardır. Bunlardan ilki Hatay'ın yaşlı nüfusunun Türkiye ortalamasına yakın olmasıdır. Buna göre Hatay'daki yaşlı nüfus oranı %8,2'dir (TÜİK, 2022). İkincisi, Hatay'ın binlerce yıldır, başta deprem olmak üzere birinci derece afet bölgesi olmasıdır. Üsküplü'nün (2012: 25) de ifade ettiği gibi, MÖ 300 yılında Antioch (Antakya) adıyla kurulan şehir, şiddetleri 5 ila 11 arasında değişen toplam 77 tarihsel depreme maruz kalmıştır. Üçüncüsü ise 6 Şubat 2023 depreminden Hatay'ın hem insani hem de maddi olarak en fazla kaybı yaşayan bölge olmasıdır. 11 ildeki toplam ölü sayısının 50 bini, yaralı sayısının ise 107 bini geçtiği⁴ ve büyük oranda yaşam alanlarının yıkıma uğradığı afette, Hatay'daki küçülmenin -%60 ile ilk sırada olduğu belirtilmektedir⁵.

2. KIRILGANLIK VE DİRENÇLİLİK PARADİGMALARI

Dayanıklılık ve kırılabilirlik, sistemlerin ve aktörlerin şoklara, sürprizlere ve yavaş veya ani değişimlere verdiği tepkiyi anlamaya yönelik birbiriyle ilişkili ancak farklı iki yaklaşımı temsil etmektedir (Miller vd, 2010: 2).

Kırılabilirlik, kelime anlamı olarak hassas olma, bir şeye karşı hassasiyet gösterme ve bir şeyin mevcut yapısını korumada kritik bir konumda olması gibi çeşitli anlamlara sahiptir. Ancak kırılabilirliğin sosyal anlamı belli bir sistemin mevcut yapısına atıfta bulunmaktadır. Temel parametreleri sistemin maruz kaldığı stres düzeyi, hassasiyeti ve uyum derecesidir (Adger, 2006: 269). Buna göre kırılabilirlik herhangi bir sistemin muhtemel bir risk veya tehdit ile karşı karşıya kaldığında mevcut yapısının tehlikeye girmesi veya bir afete dönüşmesi anlamına gelmektedir (Cutter vd., 2008: 599).

Kırılabilirlik, bir şeye, bir sisteme göre tanımlandığı gibi insan gruplarına göre de tanımlanabilmektedir. Örneğin kadınlar, mülteciler, bazı etnik gruplar, engelliler veya yaşlılar *kırılabilir gruplar* olarak adlandırılmaktadır. Tüm bu grupların kırılabilir gruplar olarak adlandırılmasının ardında ise mevcut sistem içerisinde dezavantajlı bir konumda olmaları yer almaktadır. Toplumsal katılım, dışlanma ve içerme, damgalanma, kaynakların paylaşımı (Arik ve Taş, 2020: 8) yaş ve cinsiyete dayalı eşitsizlik, vb. olgular kırılabilirliğe sebep olduğundan dezavantajlılıkla bağdaştırılırlar.

Sosyal kırılabilirlik perspektifi ise riskin, tehlikenin veya dezavantajlılığın daha geniş toplumsal, ekonomik ve siyasi sistemler içinde üretildiğini vurgulamaktadır. Yani bu perspektif, sosyal yapının yaşam koşullarını, kaynaklara erişimi ve sosyal korumaları nasıl şekillendirdiğini anlamak için bir araç sağlar (Campbell, 2016: 36- 40). Bir toplumdaki kırılabilirlik düzeyi sosyal veya politik sistemin işleyiş biçiminden etkilenebilir. Sosyo-mekânsal ayrışma, zenginlik, güç ve kaynakların dağılımı ve sosyal kaynaklara erişim sosyal kırılabilirliği etkilemektedir (Durant, 2011:1291; Wisner, Blaikie, Cannon ve Davis, 2004: 6).

² Bu iller Kahramanmaraş, Hatay, Adana, Adıyaman, Malatya, Gaziantep, Kilis, Osmaniye, Diyarbakır, Şanlıurfa ve Elazığ'dır.

³ Uluslararası Göç Örgütü'nün verilerine göre depremlerin şiddetleri 7,7 ve 7,6'dır. (bkz: <https://reliefweb.int/report/turkiye/iom-2023-earthquakes-displacement-overview-turkiye-march-2023>).

⁴ Bkz: <https://t24.com.tr/haber/depremlerde-aciklanan-olu-sayisi-50-bini-gecti,1099324>.

⁵ Bkz: <https://reliefweb.int/report/turkiye/situation-report-mar-15-2023-0000-data-last-updated-mar-15-2023-0700>.

Afetler ve kırılabilirlik arasındaki ilişkide ise en önemli nokta sosyal koşulların kırılabilirliği belirlemesidir (Campbell, 2019: 84; Durant: 2011: 1290; Wisner vd., 2004: 6). Herhangi bir toplumdaki afetin etkileri rastgele değil, günlük sosyal etkileşim ve organizasyon kalıpları tarafından, özellikle de kaynaklara erişimi belirleyen ve sonuçta ortaya çıkan toplumsal tabakalaşma tarafından belirlenir (Durant, 2011: 1291; Morrow, 1999). Buna göre afet kırılabilirliği veya diğer bir deyişle, zarar görebilirliği, sosyal olarak inşa edilir (Campbell, 2016: 36) ve kırılabilirliği belirleyen asıl faktör afetin kendisi değil, sosyal sistem ve güç ilişkileridir (Wisner, vd. 2004: 7). Bu bakış açısı, sosyal ve ekonomik olarak marjinalleştirilmiş nüfusların afet sürecinin her aşamasında nasıl orantısız bir riskle karşı karşıya kaldıklarını vurgulamaktadır (Campbell, 2016: 36). Buna göre afetten etkilenme derecesi bir kimsenin hangi ekonomik sınıfta olduğuna, kadın mı erkek mi olduğuna, hangi yaş grubuna dahil olduğuna, etnisitesine, göçmenlik statüsüne göre değişmektedir (Wisner vd., 2004: 6). Afetlerde ortaya çıkan sosyal kırılabilirlik göstergeleri arasında toplumsal yaşamın ve insanlar arasındaki ilişkilerin kaybı veya zayıflaması, aileden ayrılma, geçim kaynağı, iş veya iş yeri kaybı gibi faktörler yer almaktadır (Durant, 2011: 1290).

Afet dönemleri aynı zamanda toplumsal kırılabilirliklerin veya dezavantajlılığın katmerlendiği bir dönemlerdir. Afetler, olaydan önce var olan bireysel ve toplumsal farklılıkları ve durumları daha da büyütebilir veya var olan risk faktörlerinin ortaya çıkışını hızlandırabilir (Melick and Lohue, 1985; Ngo, 2012: 448). Toplulukların olası riskler karşısındaki hazırlığı ve risklere karşı farkındalık durumları da afetlerdeki kırılabilirlikleri etkileyebilir (Banks, 2013: 94; Davey ve Neale, 2013: 3).

Çoğu zaman kırılabilirliğin zıttı olarak ele alınan dirençlilik kavramı ise mevcut tehlike ve risklerle henüz karşılaşmadan veya karşılaştıktan sonra sistemin kendi kendini koruması ve yeni duruma en hızlı şekilde adapte olabilmesidir (Adger, 2006: 269). Bu nedenle dirençlilik; deneyimleri, inançları, tavır ve davranışları da kapsayan dinamik bir süreci ifade etmektedir (Brockie ve Miller, 2006: 72). Bu anlamıyla bakıldığında kırılabilirlik ve dirençliliğin birbirinin zıttı kavramlar olmaktan çok birbirini tamamlayan kavramsal çerçeveler olduğu görülmektedir (Adger, 2006: 269).

Birleşmiş Milletler Uluslararası Afet Azaltma Stratejisi dirençliliği şöyle tanımlamaktadır: Tehlikelere maruz kalan bir sistemin, topluluğun veya toplumun o tehlikenin etkilerine zamanında ve verimli bir şekilde direnme, uyum sağlama ve bunlardan kurtulma yeteneği (UKAID). Dirençlilik hem afetler öncesinde ve sırasında hem de afetler sonrasında ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle afet öncesi hazırlık ve planlama, afet sırasında ortaya çıkan son derece olumsuz koşulları yönetebilme ve travmatik deneyimler sonrasında fiziksel, psikolojik ve toplumsal olarak iyileşme sağlama dirençliliğin üç temel özelliği olarak sayılabilir.

Afetlere karşı dirençlilik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve politik çevrenin etkisiyle oluşturulabilir (Varol ve Buluş Kırıkkaya, 2017: 8; Açmaz Özden ve Özden, 2022: 215). Diğer bir deyişle, sosyal kırılabilirlik durumları dirençliliğin derecesini, bireyler arasındaki eşitsizlikler ise afet sonrası iyileşme ve dayanıklılığı etkilemektedir. Kırılabilirlik seviyesinin yüksek olması afet sonrasında beklenen eski düzene dönme veya yeni duruma uyum sağlama kapasitesini belirlemektedir (Gökalp Yılmaz, 2021: 127-8). Dolayısıyla afet sonrası dirençlilikte kırılabilirlikler da devreye girer ve iyileşme sürecinde bazı toplumsal gruplar daha fazla imkânâna sahip olurken, diğerlerinin imkânları daha az olabilir (Aydın, 2019: 69). Bu nedenle dirençlilik kavramını ele alırken kırılabilirlik göstergeleri göz ardı edilmemelidir. Bu göstergelerden maddi ve sosyal sermaye, topluluk ağı, kültürel çevre, toplumsal cinsiyet rolleri, yaşa bağlı kalıpyargılar, vb. de önemli faktörler olarak ön plana çıkmaktadır.

3. AFETLERDE YAŞLILIK VE KIRILGANLIK

Yaşlılık dönemi fizikî sağlık açısından gerilemelerin veya yavaşlamaların yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde hareketlerde yavaşlama, iyileşme hızında azalma, daha çabuk hastalanma veya kronik hastalıkların daha sık ortaya çıkması görülebilir. Ebette her yaşlı için genelleme yapmak doğru değildir, fakat bunlar yaşlılıkta daha sık görüldüğü için literatürde kabul edilen ortak bulgulardır. Tüm bunlar

yaşlıları daha kırılğan hale getiren fiziksel özellikler olmakla birlikte yaşlılığın sosyal inşası, politik, ekonomik ve diğer yapısal unsurlar da yaşlıların kırılğanlıklarını artırmaktadır. Örneğin yaşlandıkça yoksulluk düzeyinin artması, yaşlılığın kadınlaşması, yalnızlık, tek başına yaşama, yaşçılık ve yaşa bağlı olumsuz kalıpyargılar bu faktörlerin sosyal hayattaki yansımalarıdır. Dolayısıyla, Campbell'in (2019: 84) de ifade ettiği gibi, yaşlıların afet bağlamında karşılaştıkları zorlukların bir kısmı bizzat yaşlanmanın somutlaşmış deneyiminden kaynaklansa da kaynaklara erişim, sosyal statü ve diğer sosyal tabakalaşma göstergeleri gibi faktörlerin kronolojik yaştan çok daha büyük bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Yaşlılar afetlerde en kırılğan gruplar arasında yer almalarının (Akçakaya ve Him, 2020: 4) yanı sıra aynı zamanda afete karşı en hazırlıksız grubu da oluşturmaktadır (Brown and Frahm, 2016: 354; Campbell, 2016: 4). Yaşlılık ile afetlerdeki ölüm ve hastalık oranları arasında pozitif bir korelasyon olduğu görülmektedir (Campbell, 2016: 4; Melick ve Logue, 1985: 34). Örneğin, Colorado'da 2013 yılında gerçekleşen sel taşkınlarında yaşlılar genel nüfusun yalnızca %12'sini oluşturmalarına rağmen, ölen her 10 kişiden 5'inin 60 yaş ve üzerinde olduğu belirtilmiştir (Campbell, 2016: 1). 2005'te New Orleans'ta gerçekleşen Katrina Kasırga'sında ölenlerin büyük çoğunluğunu yaşlıların oluşturduğu (Adams vd, 2011: 250); ölümlerin % 70'inin 60 yaş ve üzeridekilerden (Benson, 2007: 1), % 47'sinin ise 75 yaş ve üzeridekilerden oluştuğu (Banks, 2013: 94) bilinmektedir. Kasırga sırasında Mississippi'de ölen 200 kişinin büyük çoğunluğunun ise yine yaşlılar olduğu belirtilmektedir (Benson, 2007: 1). Bu türden oranlar yaşlılık ve afet arasındaki ilişkiyi sadece niceliksel ve fiziksel özellikler bağlamında ele almaktadır. Fakat afetlerde yaşlıların fiziksel kırılğanlığına odaklanan veya biyomedikal bakış açısına sahip birçok çalışmanın aksine, afetin yaşlılar açısından sonuçları fiziksel olmanın ötesinde sosyal, politik ve ekonomik olmaktadır (Benson, 2007: 4; Campbell, 2016: 43). Okuryazar olmama, yardımı nereden isteyeceğini bilememe, sosyal izolasyon ve toplumsal cinsiyet rolleri, vb. afetlerdeki yaşlı kırılğanlığını artıran toplumsal faktörler arasındadır. Bununla birlikte yaşlılar genellikle görmezden gelinen kesimler arasında yer almaktadır. Afetlerde yaşlı kırılğanlığını artıran toplumsal sebepler birkaç başlık altında ele alınabilir:

Bunlardan ilki sosyo-ekonomik durum ve yoksulluktur. Katrina kasırgasında yaşamını yitiren yaşlılardan düşük ekonomik ve fiziksel kaynaklara sahip olanların en kırılğan kesimi oluşturduğu görülmüştür (Durant, 2011; Kun, 2013). Ekonomik kaynaklara ulaşmada zorluk çeken veya alt sosyoekonomik sınıfta olanların güvenli olmayan evlerle kalması, hazırlık yapmaya elverişli olmayan ekonomik durumları, vb. onları afetler karşısında daha kırılğan kılmıştır (Campbell, 2016, Kun vd., 2013). Sosyoekonomik olarak daha alt seviyede olan yaşlılar üst sınıfta olanlara göre afete karşı daha az hazırlıklıdır (Cox ve Kim, 2018).

İkincisi sosyal yoksunluktur. Sosyal izolasyon, yalnızlık ve geçici barınma koşulları yaşlı kırılğanlığını etkilemektedir. Yine Katrina kasırgasında yaşamını yitiren en kırılğan yaşlı kesiminin düşük sosyal kaynağa sahip olanlardan oluştuğu görülmüştür (Durant, 2011: 1292). Yapılan çalışmalar yaşlıların sosyal ilişkilerinin azalmasıyla ortaya çıkan sosyal izolasyonun depresyon başta olmak üzere pek çok sağlık probleminde yol açabildiğini (Taş ve Şaldırdak, 2021: 6) hatta erken ölüm riskini doğurduğunu (Hold- Lundstad vd., 2015) göstermektedir. Afetlerden sonra konteyner ve çadır kentler gibi geçici barınma merkezlerinde kalan yaşlıların ise giderek sosyal ilişkilerinin zayıfladığı, çevresi ile iletişimlerinin zamanla azaldığı ve bunun sonucunda ortaya çıkan sosyal izolasyonun yaşlılarda fiziksel ve psikolojik sorunlara yol açtığı görülmüştür (Masuno ve Ohtsuki, 2016'dan akt. Gagne, 2020: 716).

Üçüncü bir sebep toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgilidir. Yaş faktörü ile birlikte kadınlara yüklenen toplumsal rollerinin de afet sonrası kırılğanlığa sebep olan faktörler arasında yer aldığı görülmektedir (Kun, vd., 2013). Melick ve Longue'un (1985: 34) yaşlı kadın afetzedeler üzerine yaptıkları araştırmada, yaşlı kadınların afet sonrası ortaya çıkan sağlık sorunlarını az veya çok oranda yaşadıkları sel felaketine bağladıkları görülmüştür.

Sonuncusu ise sosyal hizmetlerdeki veya bakım evlerindeki eksikliklerle ilgilidir. Mississippi'de meydana gelen kasırgada 70 huzurevi sakinin buldukları tesislerde yaşamını yitirdiği veya bakıcıları

tarafından terk edildiği, kronik hastalıkları nedeniyle ihtiyaç duydukları ilaçlara ulaşamadıkları ve zor durumda kaldıkları belirtilmektedir (Benson, 2007: 1).

4. AFETLERDE YAŞLILIK VE DİRENÇLİLİK

Afetlerden sonraki iyileşme süreçlerinde çevresel kaynaklar ve sosyopolitik yapı, ekonomik ve psikolojik durum, sosyal ilişkiler ve sosyal sermaye ağı önemli bir yer tutmaktadır (Wiles, Wild, Kerse ve Allen, 2012; Campbell, 2016). Yaşlı afetzedelerin dayanıklılığını inceleyen araştırmalar, onların sosyo-ekonomik geçmişlerine, kişisel deneyimlerine ve azalan sağlık koşullarına rağmen yüksek düzeyde dirençliliğe sahip olduklarını göstermektedir (MacLeod vd., 2016). Birçok çalışmanın psikolojik çıktıları, yaşlıların gençlere oranla afetlerden sonra stresle daha iyi baş edebildiklerini ve afetlerin psikolojik anlamdaki olumsuz etkilerini daha iyi tolere edebildiklerini (Adams vd., 2011; Barusch, 2011; Brockie ve Miller, 2017), duygusal ve sosyal anlamda da gençlere oranla daha yüksek puanlar aldıklarını (Bell, 1978: 535; Rafiey, vd. 2016) ve travmatik deneyimlere daha iyi uyum sağladığını (Shenk vd., 2009) göstermektedir. Yaşlılar yaşadıkları afetlerden sonra daha az anksiyete, stress, endişe ve uzun dönemde ise daha az mental sağlık sorunları ile karşılaşmaktadır (Ngo, 2011'den akt. Brausch, 2011: 348). Çünkü yaşlı yetişkinler, stresli olaylarla başa çıkmak için kullandıkları baş etme stratejilerinin yanı sıra daha az korku ve öfke yaşamaları nedeniyle diğer yetişkinlere kıyasla duygusal sıkıntıları ele almada daha başarılılardır. Bu nedenle iyileşme süreçleri kısa sürmektedir (Bell, 1978; Shenk, vd., 2009).

Yaşlıların afetlerden sonra gösterdikleri bu türden dayanıklılık ve dirençliliğin sebepleri genellikle üç ana faktör bağlamında açıklanmaktadır. Bunlardan birincisi, yaşam seyri perspektifidir. Bu açıklama biçimi, dirençliliği yaşlıların geçmişte yaşadıkları benzer tecrübelerle dayandırmaktadır. Çünkü geçmişte yaşanan afet tecrübeleri yaşlıların benzer olaylar karşısında göstereceği davranış biçimini ve etkileşimini yönlendirmektedir. Yaşlı yetişkinlerin geçmiş hayat tecrübeleri ve öğrendikleri davranışlar dirençliliğe katkı sağlamaktadır (Bayraktar ve Dalyılmaz, 2018: 470; Brockie ve Miller, 2017: 73; Melick and Logue, 1985; Shenk vd., 2009: 40). Bu nedenle geçmiş afet deneyimleri asla küçümsenmemesi gereken hayat dersleridir. Ayrıca geçmişte tecrübe edinilen bu afetleri yalnızca doğa kaynaklı veya aynı türden afetle sınırlandırmak da eksiklik olacaktır. (Bell, 1978: 537). Diğer bir deyişle, farklı afet türlerini tecrübe edinen yetişkinler daha sonra karşılaşacakları başka bir tür afete karşı deneyim kazanmış olurlar. İkincisi, ileri yaş grubunun hem bireysel hem de toplumsal rol ve sorumlulukları ile ilgilidir. Adams ve arkadaşları (2011) Katrina Kasırgası'ndan sonra gerçekleştirmiş oldukları çalışmada, yaşlıları daha dirençli yapan sebepleri orta yaştakilerin hayat yüküne bağlamıştır. Yani, iş bulma ve yaşamı devam ettirme, kendilerinden bir önceki jenerasyonun bakımına ilaveten bir sonraki jenerasyon olan çocuklarının da bakımını üstlenme gibi faktörler orta yaş afetzedeler üzerindeki psikolojik yük ve strese bağlı travmaları artırmaktadır. Oysa yaşlılar, böylesi bir afetten sonra hayatta kalmanın da mümkün olabileceğini görmüş ve hayata daha fazla bağlanmışlardır. Üçüncüsü ise topluluk ilişkileri ve sosyal sermaye bağları ile ilişkilendirilmektedir. Afet ve yaşlılık üzerine yapılan çalışmalarda son yıllarda en popüler olan bu yaklaşıma göre yaşlıların sahip olduğu sosyal ağlar afetlerde sosyal sermaye olarak harekete geçirilebilir (Akçakaya ve Him, 2020: 13). Buna göre birçok çalışma, yaşlıların sadece aile veya topluluk desteği ile veya bireysel çabası ile afetlerden sonra yaşamına kaldığı yerden devam ettiğini göstermektedir (Benson, 2007: 4). Afetler gerçekleştiğinde yaşlılar açısından kişiler arası ilişkiler önemli bir bilgi kaynağı olmanın yanı sıra duygusal ve etkili bir destek mekanizması haline gelmektedir (Campbell, 2016: 7). Arkadaş odaklı çevresel ağ ile düşük ölümlülük oranı (mortalite) arasında da bağ bulunmuştur (Campbell, 2016: 66; Litwin ve Shovitz- Ezra, 2006: 739).

Tüm bunlar yaşın afet durumlarında tek başına bir etken olmadığını (Campbell, 2016; Rafiey vd., 2016), afetlerden sonraki iyileşme sürecinde, özellikle uzun dönemde, yaşlıların daha az kırılğan olduğunu göstermektedir (Rafiey vd., 2016).

5. METODOLOJİ

5.1.Araştırma Deseni: Vaka Çalışması

Bir araştırmada bir problem veya konunun keşfedilmesi isteniyorsa nitel araştırma tercih edilebilir (Creswell, 2015: 48). Nitel araştırmaların en temel amacı öznelerin sosyal gerçekliği nasıl inşa ettiklerini ve nasıl anlamlandırdıklarını araştırmaktır (Merriam, 2009: 23). Böyle bir keşfe yönelen bu çalışmada nitel metodoloji kullanılarak, vaka çalışması veya diğer adıyla örnek olay çalışması tercih edilmiştir. Vaka çalışması bir olayın, fenomenin veya bir fikrin derinlemesine, kendi bağlamı ve doğal ortamı içerisinde incelenmesidir. Olayın hem bütünlüğünü hem de birliğini korumayı amaçlamaktadır (Hancock ve Algozzine; 2006; Yin, 2002).

İyi ve etkili bir vaka çalışması gerçekleştirebilmek için seçilen vakayı özel kılan bazı unsurların olması gereklidir. Örneğin kritik bir siyasi seçim, bir gençlik çetesi şiddetini azaltmanın bir yolunu keşfetme, dramatik bir mahalle değişimi veya bir afetin meydana gelmesi ve sonrasında yaşananlar gibi bazı ayırt edici olay ve durumlar (Bickman ve Rog, 2008: 256). Vaka çalışmasının dört temel özelliği vardır. Bunlardan ilki olayın sınırlarının olmasıdır. İkincisi, neyin olay olduğunun ve olayın neyin oluşumu olduğunun net bir şekilde saptanmasıdır. Üçüncüsü olayın bir odak noktasının olması gerektiğidir. Sonuncusu ise olayın doğal ortamında gözlemlenebilir olmasıdır (Punch, 2005: 145-7). Bu bağlamda çalışmadaki *vakayı* 6 Şubat 2023'te Kahramanmaraş merkezli olarak 9 saat arayla gerçekleşen iki deprem ve sonrasındaki yaşananlar oluşturmaktadır. Çalışmanın sahası Hatay ile sınırlandırılmıştır. Çalışmada vakanın özneleri 60 yaş ve üzerindeki yaşlı yetişkinler olduğundan odak noktası yaşlı yetişkinlerin depremi nasıl deneyimlediğidir. Depremi deneyimleyen yaşlı yetişkinlerin bu deneyimi nasıl anlamlandırdığı ise doğal ortamında araştırılmıştır.

5.2.Araştırmanın Temel Problematiği ve Araştırma Soruları

Nitel bir çalışmada araştırma soruları araştırmacının neyi öğrenmek istediği veya neyi anlamaya çalıştığını göstermektedir. Genellikle bir veya birkaç temel problem cümlesine onu yansıtacak birkaç alt problem cümlesi eşlik eder. Bu çalışmanın iki temel problem cümlesi vardır. İlki, Hatay'da yaşayan yaşlıların 6 Şubat 2023 depremlerini nasıl tecrübe ettiğidir. İkincisi ise depremi tecrübe eden yaşlı afetzedeleri kırılabilir ve dirençli kılan unsurların kendileri tarafından nasıl algılandığıdır. Bu iki temel problem cümlesi doğrultusunda çalışmanın alt problem cümleleri aşağıdaki gibidir:

Hatay'da yaşayan ve 6 Şubat 2023 depremlerini tecrübe eden 60 yaş ve üzerindeki yaşlılar;

- afetleri ve bir afet olarak depremi nasıl anlamlandırmaktadır? Afetlere hazırlıklı olmak onlar için ne anlam ifade etmektedir?
- deprem sonrasındaki sosyal, sivil ve politik atmosferi nasıl yorumlamaktadır?
- yaşadıkları maddi ve manevi kayıplarını nasıl anlamlandırmaktadır ve bu kayıplar karşısında ne gibi baş etme stratejileri geliştirmişlerdir?
- afet sırasında en çok hangi konuda zorluk yaşamış ve hangi konuda uyum sağlamışlardır?

5.3.Veri Toplama Araçları ve Uygulama

Çalışmada araştırmacılar tarafından literatür taraması sonucunda oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formları ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Her bir soru araştırmanın problem cümleleri ve teorik çerçevesi etrafında oluşturulmuştur. Etik kurul belgelerinin alınmasının ardından mülakat aşamasına geçilmiştir. Her bir mülakat ortalama olarak 40-45 dakika sürmüştür. Araştırmanın saha çalışması depremden yaklaşık dört ay sonra gerçekleştirilmiştir. Veriler çeşitlilik ve araştırmanın amacı bakımından yeterli doygunluğa ulaştığında görüşmeler sonlandırılmıştır. Buna göre toplam 25 görüşme analize dâhil edilmiştir.

5.4.Örneklem Seçimi

Bu çalışmada amaçlı örneklem bağlamında 60 yaş ve üzerindeki yaşlı yetişkinlerle görüşülmüştür. Bunun sebeplerinden biri, afetlerden en çok ve orantısız olarak etkilenen yaş grubunun 60 yaş ve üzeri

nüfus olmasından kaynaklanmaktadır (Adams vd, 2011; Benson, 2007; Campbell, 2016). Hatay bölgesinde yaşanan deprem hadisesi her kesimi derinden etkilemekle birlikte yaşlı bireylerin kırılabilirliğini daha da artırmıştır. Başka bir deyişle kırılabilirlik paradigması bağlamında, afetlerde yaşlıların kronolojik yaşının 60'tan başlatılmaktadır. Bu kıstasın yanı sıra araştırmaya katılan tüm katılımcıların hem fiziksel hem de bilişsel olarak görüşme yapmaya uygun olması gözlemlenmiştir.

5.5. Veri Analizi

Nitel araştırmada veri analizi elde edilen verileri anlamlandırmaya ve yorumlamaya yöneliktir. Çalışmada Creswell'in (2013) önerdiği tematik analiz kullanılmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak ham veriler toplandıktan ve transkriptlere aktarıldıktan sonra görüşme transkriptleri satır satır ve paragraf paragraf okunmuş, ilk etiketlemeler ve kodlamalar yapılmıştır. Buradan ilk temalara (anlamalara) ulaşılmıştır. Daha sonra, ikinci aşamada ilk elde edilen temalar birbirleri ile ilişkilendirilerek bir üst temaya ulaşılmıştır. Burada Creswell (2013), çalışmada ön plana çıkan ortalama 5-7 temaya kadar ulaşabileceğini belirtir. Son olarak ise elde edilen tüm veriler yorumlanmıştır.

6. BULGULAR

6.1. Saha Bulguları

Çalışma sahası olarak Hatay bölgesi seçilmiştir. Hatay'ın kadim bir yerleşim kültürü, medeniyet ve kentleşme deneyimine sahip olması, tarihsel olarak deprem afeti ile defalarca karşı karşıya kalmış olması ve nihayetinde 6 Şubat 2023 depreminde yıkımın en fazla yaşandığı, can kaybının en yüksek düzeylere gerçekleştiği il olmasının bu tercihte etkili olmuştur. Ayrıca bölgenin araştırmacılar için gözlem ve görüşme yapma olanağı sağlaması bakımından erişilebilir olması da saha seçiminde kolaylaştırıcı rol oynamıştır.

Sahada deprem sonrasında bölgedeki insanların çok büyük bir kesimi gibi yaşlı kişiler de evlerinin dışında yaşamak zorunda kalmışlardır. Deprem bölgesi dışında ya da depremin göreceli olarak daha az etkili olduğu kırsal kesimlerde yakınları olanlar geçici olarak buralarda yaşamaya başlamışlardır. Bu şansa sahip olmayanlar ise ilk günlerde tamamen çadır kentlerde, sonraki günlerde kısmen konteyner kentlerde yaşamaya başlamışlardır. Çadır ve Konteyner kentler dışında bireysel alanlarda ferdi olarak çadır kurup yaşamını sürdürmeye gayret eden yaşlılar da söz konusu olmuştur.

Deprem bölgesinde yeni yaşam koşullarında yaşlı depremzedelerin çokça sorunla karşılaştıkları gözlemlenmiş ve yapılan görüşmelerde bu gözlemler teyit edilmiştir. Yaşlılığa bağlı olarak kronik sağlık sorunlarıyla mücadele eden yaşlılar deprem kaynaklı yaralanma, ezilme, deprem yıkıntılarının sebep olduğu tozlardan dolayı solunum problemleri ile kısmen uzuv kayıpları gibi sorunlarla karşılaşmışlardır. Depremin ilk günlerinde sürekli kullandıkları ilaçları bulamama, periyodik sağlık kontrollü ve tedaviye erişememe gibi sorunlar had safhada yaşanmıştır. Bunun yanında kullanılması elzem olan yürüteç, gözlük, şeker-tansiyon ölçüm aleti, tekerlekli sandalye vs. yaşlıların sıklıkla kullandığı sağlık gereçleri depremle birlikte göçük altında kalmış ve kullanılamaz duruma gelmiştir. Bir başka husus deprem sonrasında yaşlı depremzedelerin standart hijyen koşullarının çok uzağında şartlarda yaşamak zorunda kalmış olmasıdır. Sağlıklı ve temiz ev ortamını çadırlarda sağlamak maalesef mümkün olamamıştır. Çadır ve konteyner kentlerin önemli bir kısmında ortak tuvalet, ortak banyo gibi uygulamalar yaşlılar bakımından hayatı ciddi anlamda zorlaştırmıştır. Yine yaşlıların sağlık koşullarına göre beslenme imkânlarından yoksun kaldığı, gelen yardımlar kapsamındaki besinleri tüketmek durumunda kaldıkları gözlemlenmiştir. Depremin ilk günlerinde mevsim şartları gereği soğuk havada yeterli ölçüde ısınma imkanı bulamayan yaşlıların da olduğu ve yardımlardan gelen battaniyelerle ısınmaya çalıştıklarına tanık olunmuştur. Neyse ki zamanla havalar ısınmış ve bu durum sorun olmaktan çıkmıştır. Bu defa da çadır ve konteyner kent çevrelerinde aşırı sıcak hava, sinek ve haşerelerin sağlığı tehdit ettiği ve yoğun ilaçlama çalışmalarlarıyla bu sorunla başa çıkılmaya çalışıldığı gözlemlenmiştir.

Devam eden bölümde katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine yer verildikten sonra elde edilen temalar bulguların alt başlıkları olarak sıralanmıştır. Bunlar; deprem öncesi, deprem anı (tecrübesi) ve deprem sonrası deneyimler olmak üzere toplam üç ana tema olarak ortaya çıkmıştır.

6.2. Demografik Özellikler

Araştırma, yaşları 60 ile 84 arasında değişen, 16 kadın ve 9 erkek olmak üzere toplam 25 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların düşük sosyo-ekonomik yapıya sahip oldukları görülürken, kadın katılımcıların tamamının ev hanımı, erkeklerin ise düşük statüden emekli memur ve işçi emeklisi oldukları görülmüştür. Ekonomik durum, depremzede olmak ve yaşlılık birlikte ele alındığında örneklemin tamamının çoklu dezavantajlılık açısından değerlendirilebilir olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcıların 8'i dul, 17'si evlidir. Dul olan kadın katılımcıların 3'ü kendisinin yalnız yaşadığını belirtmiştir. Bu üç katılımcı dul olmak, kadın olmak, yoksul olmak, yalnız olmak gibi faktörler temel alındığında çoklu dezavantajlılık açısından önemli bir örneklem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Katılımcıların 13'ü depremi Antakya'da deneyimlerken, 7'si Reyhanlı'da 5'i ise Kırıkhan'da deneyimlemiştir. Reyhanlı, depremin etkisini ve yıkıcılığını Kırıkhan ve Antakya'ya nazaran daha az yaşamıştır ve katılımcıların bu ilçedeki konutları az hasarlıdır. Katılımcıların 18'i deprem sonrası evinde yaşayamazken, evleri az hasarlı olan 7 katılımcı ise kendi evlerinde yaşamaktadır. Evlerinde kalma şansı bulamayan 18 katılımcıdan 3'ü konteynerda, 12'si çadırda geri kalan 3 katılımcı ise görece daha az hasar alan ilçelerde akrabalarında-çocuklarında yaşamaktadır. Katılımcılardan 2'si enkaz altından çıkarılmıştır. 17 katılımcı çocuklarının ve akrabalarının yardımı ile binadan çıkma fırsatı bulmuşken 6 katılımcı ise kendi imkânları ile deprem sonrası evlerini terk etmişlerdir. Katılımcıların tamamı deprem sonrasında aile, akraba, arkadaş veya komşu kaybı yaşamıştır. Katılımcılardan 3'ü dışında ise aile ve akraba kaybı yaşanmıştır. Aşağıdaki tablo katılımcıların bazı demografik özelliklerini göstermektedir:

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Meslek	Hane Geliri	Yaşanan Yer	Konut Durumu	Kiminle Yaşadığı	Deprem Sonrası Yerleşim
K1	Kadın	60	Evli	Ev Hanımı	8500	Antakya	Yıkılmış	Eşi	Çadır
K2	Erkek	67	Evli	Emekli-Çalışıyor	7500	Reyhanlı	Az hasarlı	Eşi	Çadır
K3	Erkek	76	Evli	Emekli	8500	Antakya	Orta hasarlı	Eşi	Çadır
K4	Kadın	60	Evli	Ev hanımı	8000	Reyhanlı	Az hasarlı	Eşi ve Kardeşleri	Evde
K5	Kadın	79	Dul	Ev hanımı	7500	Antakya	Ağır hasarlı	Yalnız	Kızında-Evde
K6	Erkek	65	Evli	Emekli	9000	Kırıkhan	Orta hasarlı	Eşi ve Kızı	Çadır
K7	Erkek	66	Evli	Emekli	9500	Reyhanlı	Az hasarlı	Eşi	Evde
K8	Kadın	65	Evli	Ev hanımı	10000	Kırıkhan	Orta hasarlı	Eşi ve Kızı	Kızında-evde
K9	Erkek	84	Evli (ikinci)	Emekli	7500	Antakya	Ağır hasarlı	Eşi	Çadır
K10	Kadın	65	Dul	Ev hanımı	5600	Antakya	Yıkılmış	Torunu	Evde-Yayladağı
K11	Kadın	73	Dul	Emekli	8500	Reyhanlı	Az hasarlı	Torunu	Çadır
K12	Kadın	65	Evli	Ev hanımı	9000	Antakya	Ağır hasarlı	Eşi	Çadır
K13	Erkek	65	Evli	Emekli	14000	Kırıkhan	Az hasarlı	Eşi	Evde-Toki
K14	Erkek	67	Evli	İşsiz	2000	Antakya	Yıkık-Enkazdan çıkmış	Eşi	Çadır

K15	Kadın	65	Evli	Ev hanımı	8000	Antakya	Orta hasarlı	Eşi	Evde-Reyhanlı
K16	Kadın	68	Dul	Ev hanımı	2000-Dulluk maaşı	Antakya	Yıkık-enkazdan çıkmış	Yalnız	Konteyner
K17	Kadın	80	Dul	Ev hanımı	3000	Antakya	Ağır hasarlı	Kızı	Konteyner
K18	Kadın	60	Dul	Serbest Meslek	2500	Reyhanlı	Az hasarlı	Çocukları	Evde
K19	Kadın	69	Evli	Ev hanımı	7500	Antakya	Ağır hasarlı	Eş ve bir çocuk	Çadır
K20	Erkek	65	Evli	Emekli	8500	Reyhanlı	Az hasarlı	Eş ve çocuklar	Evde
K21	Kadın	67	Dul	Engelli	Engelli maaşı	Reyhanlı	Az hasarlı	Yalnız	Evde
K22	Kadın	68	Evli	Ev hanımı	9500	Antakya	Yıkık	Eşi ve kızı	Çadır
K23	Kadın	65	Evli	Ev hanımı	8000	Kırıkhan	Yıkık	Eşi ve oğlu	Çadır
K24	Kadın	72	Dul	Ev hanımı	7500	Kırıkhan	Ağır hasarlı	Yalnız	Çadır
K25	Erkek	78	Evli	Emekli	8500	Antakya	Ağır hasarlı	Eşi	Konteyner

Yukarıda demografik özellikleri ile konut durumu ve nerede yaşadıklarına dair bilgileri verilen katılımcılardan elde edilen temalar bir sonraki bölümde verilmiştir. Bu bölümde katılımcıların ifadeleri doğrudan verilir, tırnak işareti içerisinde yazılmıştır. Katılımcı ifadelerinden sonra yer alan parantezde ise katılımcı adı (K1, K2,...), cinsiyet (K/E) ve yaş kategorileri verilmiştir.

6.3. Deprem Öncesi Farkındalık: Bilgisizlik ve Boş Vermişlik

Depreme ve afetlere karşı bilgili olma ve hazırbulunuşluk afetler sırasında ve sonrasında dirençlilik düzeyinde etkilidir. Bu nedenle bu bölümde katılımcıların yaşanan afet öncesinde depreme dair bilgi ve farkındalık düzeyi anlaşılmasına çalışılmıştır. Buna göre, deprem bölgesinde olmak ne demektir, depremin kaynağına, sebebine ve yaşanan yıkıma ilişkin neler söylenebilir, deprem öncesinde ne türden tedbir ve önlem alınabilir, yaşanan mekân ve yapının belirlenmesindeki temel dinamikler nelerdir ve son olarak deprem anında neler yapılmalıdır, gibi sorulara yanıtlar aranmıştır. Bu doğrultuda deprem öncesi farkındalık sürecine ilişkin ana tema "*bilgisizlik ve boş vermişlik*" şeklinde kategorileştirilmiştir. Bu tema birinci derece deprem bölgesinde olmak ve depreme hazır bulunmak noktalarında ortaya çıkan bilgisizliği ve bilgi sahibi olduğunu söyleyen sınırlı sayıda katılımcının ise bu konuda herhangi bir şey yapma gereği duymadıklarını ifade etmektedir.

Katılımcıların önemli bir oranının depreme ilişkin bilgilerinin olmadığı görülmüştür. Bilgi ve tecrübenin olmamasına bağlı olarak da herhangi bir tedbir ve önlemin alınmadığı anlaşılmaktadır:

"Hayır, böyle bir şey yaşamadım, yaşamak da aklımdan bile geçmezdi." (K1, K, 60)

"Bilgim yoktu, haberim de yoktu." (K5, K, 79)

Hatay ve Kahramanmaraş hattının deprem bölgesi olduğuna dair bilgisizliğin ortaya çıktığı çalışmada bilgi sahibi olduğunu belirten az sayıda katılımcı da depremi İstanbul ile özdeşleştirmiş, kendilerinin böyle bir deprem yaşayabileceğine yönelik herhangi bir beklentisinin olmadığını belirtmiştir:

"...Evet, İstanbul depremini de biliyorduk, İstanbul'da bir deprem olacak deniyordu ama bizi vurdu, bilemedik." (K20, E, 65)

Öğretmen olduğu anlaşılan bir katılımcı ise depreme ilişkin bilgisinin olduğunu, Hatay'ın deprem bölgesi olduğunu, bu durumu öğrencilerine anlattığını, ama depremden korunmak, buna uygun evler yapmak noktasında imkânsızlıklardan dolayı bunu gerçekleştiremediğini belirtmiştir:

"...özellikle depreme dayanıklı yerler ve depreme dayanıklı binaların yapılması, evlerin çok katlı olmaması, müteahhitlerin yaptığı evlere çok güvenmiyorum. Deprem çantasını falan çocuklara hep anlatmıştım. Deprem olduğunda sınıfta ya da evde çökücez, kapanıcaz, tutunacaz demiştik. Ama imkânsızlıklar her tarafımızı sarmış, ne depreme uygun bir ev yapabildik, ne de kendimizi koruyabildik." (K13 E, 65).

Deprem çantasının gerekliliği ve deprem çantası konusundaki bilgisini dile getiren yalnızca bir katılımcı varken, o da deprem anında bir çantasının olmadığını belirtmiştir. Fay hattı, zemin etüdü, oturlan binaların teknik özellikleri, dikey mimarinin deprem anındaki riski gibi konularda ise hiçbir katılımcı bir görüş beyan etmezken bu konuda depreme ne düzeyde hazırlıksızlık yakalanıldığı açıkça görülmektedir. Depremın kaynağına ve kayıplara ilişkin sorgulamada ise, depremin Allah'tan gelen bir şey olduğu vurgusu önemli oranda ortaya çıkmaktadır:

"Allah'a dua ettim depremin içinde, neticede ondan gelen bir şey." (K9, E, 84)

"Ne bileyim, kimi diyor ki Amerika yaptı, yok sinyal göndermiş, gemi göndermiş falan diyor da, Allah'tan geldi çok şükür, Allah'a..." (K22, K, 68)

Deprem anında yapılacaklara yönelik ise son derece hazırlıksız, bilgisizlik ve çaresizlik içinde bulunduğu görülmüştür:

"Yatakta kalakaldım, n'apacağımı şaşırđım, dua ettim bol bol. Epeyi sonra torun beni çıkardı dışarı." (K11, K, 73)

"Ben bir başıma bir kadını, okuma yazmam da yoktur. Ben ne bilecem n'apacam n'edecem, zaten korkudan, telaştan aklın da başından gidiveriyor. Bacağım da tutmuyor zaten. Allah'tan bizim buralarda o kadar yıkım olmadı, bizimki de az hasarlı zaten, baktırdık ettik, başta oturamadık, giremedik eve ama belediyeden falan geldiler az hasarlı dediler, biz de geçtik geri eve, sallanınca gene korkuyoz ama işte çadırdan eyidir gene." (K21, K, 67)

6.4. Deprem Anı: Çaresizlik ve Ölümü Kabullenme

Her ne kadar deprem bir ülke gerçekliği olarak varlığını sürekli hatırlatsa da depreme hazırlık konusunda önemli bir eksikliğin olduğu bir önceki başlıkta ele alınmıştı. Aynı şekilde bu bölümde de deprem anında pozisyon alma (yaşam üçgeni), panik yapmama, merdivenlere koşmama gibi anlatıların unutulduğu görülmektedir. Yapılan analizlerde can kayıplarının önemli bir kısmının merdiven boşluklarında, kapı girişlerinde olması deprem anında yapılması gerekenlere ilişkin hataları ve bilgisizliği gözler önüne sermektedir. Bu bölümde katılımcıların deprem anında ve depremin ilk saatinde neler yaptıkları, sallantıya karşı ilk tepkilerinin ne olduğu, deprem anında nasıl davranılması ve nasıl pozisyon alınması gerekliliğine dair bilgileri, vb. anlaşılmasına çalışılmıştır.

Katılımcıların korku ve panik ile hareket ettikleri görülürken, yaşadıkları anı çaresizlik olarak tanımladıkları sıkça dile getirilmiştir. Sallantının uzun sürmesinden dolayı artık ölümü bekleyerek bunu kabullendiklerini ve sık sık dua ettiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların 9'u deprem anında dışarı çıkmak için atak yaptıklarını, kalan 16'sı ise yerinden oynayamadıklarını, öylece beklediklerini belirtmişlerdir. 2 katılımcı ise depremin ilk saatlerinde enkaz altından çıkarılmıştır:

“Ben böyle bir şey görmedim, ne yapacağımı bilemedim, yerimden de kalkamadım zaten, üzerime dolaplar devrildi, komşular çıkardı beni evden, onlar çıkarmasa ne yapardım bilmiyorum. Öylece biçare bekledim.” (K24, K, 72)

Bir katılımcı dışında katılımcılardan hiçbiri yaşam üçgeni oluşturmak ve uygun yerde, uygun pozisyonu almak konusunda hiçbir eylemde bulunmadığını, hali hazırda zaten böyle bir bilgilerinin de olmadığını belirtmişlerdir:

“Ben beşinci kattaydım, ordan nasıl indiğimizi Cenabı Allah bilir. Yataktan ayağa bile kalkamadım, zaten kalksam n’apacam, ayakta duracak durum da yoktu ki, o kadar sallıyordu kör olmayasica.” (K3, E, 76).

Depremi oldukça uzun sürmesinden dolayı katılımcılar artık depremin durmasından vazgeçtiklerini, şehadet getirip ölümü beklediklerini, başka da bir umutlarının, çarelerinin kalmadığını vurgulamışlardır:

“O kadar sürdü ki, sanırsın ki saatler sürdü. Durmak bilmedi hiç. Ben zaten durmasından vazgeçtim, ne olacaksa olsun artık dedim, hatta bir ara bağırduğımı hatırlıyorum, yıkacaksan yık artık diye. Çünkü öyle böyle vurmuyordu, öfkeyle vuruyordu, önce sağdan sola, sonra yukarıdan aşağıya.” (K16 K, 68)

“Ben sadece dua ettim, son kez de şehadet getirdim, çünkü artık öldüm dedim, bitti dedim.” (K6, E, 65)

İki katılımcı evleri yıkılırken kendilerinin de enkaz altından çıkarıldıklarını belirtmişlerdir:

“...Vallahi bu ayak kırıklığı, başka da bir şeyim yok. Sekiz saat ben deprem altında, enkazda kaldım. Yine sağ olsunlar, birkaç kişi beni kurtardı. Yoksa .... Öylece bekledim, yapacak bir şey yok, duvar mı, kolon mu ne bilim bi’şey düştü bacağıma, yerimden kıpırdatmadı beni, ama sesimi duyurdum.” (K14, E, 67)

“Evdeydim, uyuyordum, lavaboya kalkmıştım. Yatağa girmemle salanmam bir oldu. Tekrar kalktım o anda demir kapıya tutundum ama tutunmamla yıkılması bir oldu, kapının arkasında kaldım ben. Çok sürmedi dışarıdan da ışık görünüyordu zaten, konu komşu toplanıp çıkardı beni... E oramda buramda morluklar ezikler oldu tabi ama öle kırık çıkık olmadı şükür.” (K16, K, 68)

Katılımcılar korku ve panik duygusunun hâkim olduğunu, ne yapacaklarını bilemediklerini belirtirken, deprem anında kendilerini aile ferlerinin yardımı ile dışarı atmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir:

“Ben daha yerimden kalkamadan torun yetişti. Nene kalk deprem oluyor dedi, deprem durdu durmadıydı, oğlan girdi koluma çıktık dışarı. Çıkarken de bir iki düştüğümü hatırlıyorum. Zaten sonra da yıkıldı ev, bi’şey kalmadı.” (K10, K, 65)

“Eşim kaldırdı beni, tuttu kolumdan, ben kalkamadım önce, dur bey, dedim, yürüyemedim. Sonra nasıl indim, nasıl çıktım, hiçbir şey hatırlamıyorum.” (K15, K, 65)

Katılımcılara ölüm korkusunun oluşup oluşmadığı, bununla ilgili olarak kaygı duyup duymadıkları sorulduğunda ise genel itibari ile kendilerinin zaten belli bir yaşta olduğuna gönderme yaparak, o an kendilerini değil de çocuklarını düşündüklerini belirtmişlerdir.

“Yok, oğlum, ne diyeyim, ölmekten falan korkmadım da (ağlayarak) çocuklara bir şey oldu mu, Allah’ım onları esirge diye çok dua ettim, kendim aklıma gelmedi bile.” (K23, K, 65)

Katılımcıların yaşlılar olduğu göz önünde bulundurulduğunda deprem anına ilişkin ilk akla gelen sorular “bedensel ve fiziksel yetersizliğin onları deprem anında ne kadar kırılğan hale getirdiği” veya “tahliyenin nasıl yapıldığı”, vb. olmaktadır. Genel itibari ile yukarıdaki ifadelerde görüldüğü gibi, aile fertleri tarafından ya da komşular tarafından bir destek ile ayakta kaldıkları ve binayı terk ettikleri anlaşılmaktadır. Ancak bununla birlikte “Allah’ın yardımı” ile bu süreci atlattıklarını belirtenlerin sayısı da oldukça fazladır:

“...ben normalde merdivenleri zor inerim, yani ayaklarım da ağrıyor, şekerim de var. Cenabı Allah’ın takdiriyle kuvvetinden (deprem) Cenabı Allah bizi kurtardı. Nasıl oldu diye sorsan bilmiyorum, ama Allah kurtardı bizi, kendimi, kızımı aşağıda buldum.” (K17, K, 80)

6.5. Deprem Sonrası Süreç: Kayıplar ve Hayata Tutunma

Bu bölümde özellikle deprem sonrasında yaşananlara odaklanılmıştır. Depremın sosyo-psikolojik etkileriyle beraber, barınma, beslenme, ilaç ve özel gereksinimlerin temininin nasıl yapıldığı temel sorgulama alanını oluşturmuştur. Bununla birlikte insani kaybın ve ekonomik kayıpların yaşlılar üzerindeki etkisiyle birlikte deprem sonrası kurulan sosyal ağ ve ilişkilerin ve yapılan hizmetlerin yaşlıların kırılğanlık ve dirençlilik düzeylerine olan etkisi anlaşılmalı çalışılmıştır. Ayrıca katılımcıların deprem sonrası sürece dair ön görüşleri, beklentileri, umutları ya da endişeleri incelenmiştir. Deprem anında ve sonrasında yağmurlu ve soğuk havanın etkileri ise hafızalarda en çok yer eden durumlardan biri haline gelmiştir:

“Çok fena soğuktu, hiç unutamam. Çok korkulu bir an yaşamıştım, rabbim bir daha yaşatmasın, ben böyle bir şey görmedim. Dizlerime kadar ıslandım, suyun, soğuğun içinde bulduk kendimizi, ayakta ayakkabı yok, üzerimde montum yok.” (K18, K, 60)

Katılımcıların tamamına yakını deprem sonrası en az üç-beş günü arabalarda; bir kısmı ise camide geçirdiklerini belirtmişlerdir. Deprem gününü, ortalama olarak deprem sonrası ilk bir haftayı arabalarda geçirdiklerini söyleyen katılımcılar bir yandan da yakınlarına ulaşmaya çalıştıklarını, başka bir şey düşünemediklerini, iyi haberlerle mutlu olduklarını kötü haberlerde ise yıkıldıklarını belirtmişlerdir. 3 katılımcı dışında aile ve yakın akraba kaybı yaşayan olmamıştır:

“Çok kaybımız oldu, haberler tek tek geliyordu, kimi arasak kötü haber, artık aramak haber almak da istemiyorduk. Kıyamet kopmuştu sanki. Bir yandan da ne olduğunun farkında değildik. Ölmüş, herkes ölmüş ama biz orda öylece oturuyoruz, bekliyoruz, bir şey de gelmiyor elden.” (K4, K, 60)

“Olmaz mı oldu tabi, nereye baksan, kimi görsen bir ölüm, mahşer yeri sanki. Nasıl sayayım sana; yeğenim, yeğenimin hanımı, çocukları, halam kızı, gelini, iki oğlu off off.” (K2, E, 67)

“...Evet, komple ailecek gittiler, hiçbiri kurtulamadı.” (K19, K, 69)

Katılımcıların profili gereği tamamı şeker, tansiyon vb. gibi hastalıkları olduğunu, günlük düzenli ilaç kullandıklarını fakat ilk bir hafta bu ilaçlara hiçbir şekilde erişemediklerini, bundan dolayı da sıkıntı yaşadıklarını belirtmişlerdir:

“Şeker hastalığım var, tansiyonum var. Bayağı var kullandığım ilaç, 7-8 tane var, isimlerini hatırlamıyorum. Tabi hiçbirini alamadık, alacak bir yer de yoktu zaten. On gün sonra falandı

herhalde, kız bulmuş nerden bulmuşsa getirdiydi... Ne biliyim, oldu tabi sıkıntısı (ilaç almamanın) ama o kadar şeyden sonra n'apacan, gözümüz görmedi pek.” (K8, K, 65)

İlk günlerden sonra ise katılımcıların bir kısmı görece daha iyi durumda olan Yayladağı ve Reyhanlı gibi ilçelerdeki akrabalarına geçtiklerini, bir kısmı, başka illerde yaşayan çocuklarının yanlarına gittiklerini belirtirken, önemli bir kısmı ise çadırların gelmesiyle beraber çadırda kalmaya başladıklarını belirtmişlerdir:

“Kızım aldı beni götürdü zaten ev bark da kalmadı, çok ağladım giderken, gitmeye içim el vermedi, ama ne yapacaksın, yapacak bir şey yok.” (K5, K, 79)

“Sağ olsunlar, elimize bir çadır geçti, iyi kötü idare ettik, e o olmasa n'apacaksın, banyo tuvalet yoktu, onun için de camiye gidiyorduk, zamanla tuvalet falan da yaptılar. Yiyecekler de bol bol geldi, ilk zamanlar okuldan alıyorduk sonrasında kendimiz de yapmaya başladık çadırda. Burası artık evimiz, elden ne gelir.” (K22, K, 68)

“Biz konteynerda kalıyoruz, önce çadır verdilerdi, sonra bizim ev yıkıldığı için konteyner çıktı bize, burası da bir ev. Güneşli günlerde epeyi sıcak oluyor, yazın bakacaz n'apacaz ama buna da şükür, çadırdan iyi.” (K25, E, 78)

Ekonomik sıkıntıların baş gösterdiği, enflasyonla mücadele edildiği bir dönemde bu sürece depremin de eklemesiyle oluşan ekonomik kırılganlık önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşlıların dezavantajlılık durumu söz konusu olduğunda karşımıza çıkan ilk tablo ekonomik belirsizlik ve yetersizlik olmaktadır. Bu durumda deprem sonrası yaşlıların ekonomik kayıpları onların yeniden normalleşmesi adına önemli bir problem alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların tamamı yoksulluk sınırı altında bir gelire sahip olduğunu belirtirken birçoğunun mal varlıklarını, konutlarını kaybettiği ele alındığında önemli bir ekonomik krizle karşı karşıya buldukları değerlendirilebilir. Buna rağmen topluluk desteği (sosyal ağlar) ile yapılan yardımlar, hallerinden memnun ve şükür içerisinde oluşları ve her şeye rağmen hayata tutunmaya çalışmaları onların dirençliliğine katkı sağlarken kırılganlık düzeylerini düşürmektedir:

“Çöktük, biz de çöktük, zaten ekonomimiz belliydi, üstüne bir de bu deprem oldu, ama toparlanacaz, buna da şükür, bu günleri de atlatacaz. Başka türlü yapacak bir şey yok zaten. Milletimizden de Allah razı olsun, başka bir yerde olsa zaten çoktan kırılırdı millet, baş edemezlerdi, Allah devletimize, milletimize zeval vermesin.” (K7, E, 67)

“Her istediğin her zaman olmuyor, bizim de belli başlı sıkıntılarımız vardı elbet herkes gibi. Aha bak, ev vardı mesela, şimdi o da yok, yarın ne olacağını nerden bilecen. Ben çok özenirdim, temizlerdim, güzel bakardım evime, şimdi yerle bir oldu. Aha bak, bu çadıra bile muhtaç kalıyorsun, ona göre değer verecen dünyalığa, bunu gördük. Şükür ediyoruz ne diyecez, buna da şükür. Yarın bir gün Allah nasip eder gene düzenimizi kurarız, ne diyim başka.” (K12, K, 65)

7. TARTIŞMA VE SONUÇ

Yaşlılık ve afeti odağına alan çalışmalar sosyal bilimlerde çok az ilerleme sağlamıştır. Özellikle ulusal literatürde afetlerde yaşlılığa odaklanan çalışmalar oldukça kısıtlıdır. Bu çalışma ise buradaki eksikliği göz önüne alarak 6 Şubat 2023'te yaşanan depremlerin ardından Türkiye perspektifinden bir bakış sunmak istemiştir. Çalışma depremin hemen ardından, ilk dört aylık dönemde Hatay örnekleminde gerçekleştirilmiştir.

Çalışmadan elde edilen verilere göre, katılımcılar depremi ve kayıpları “Allah'tan gelen bir şey” olarak anlamlandırıp, deprem anında dua etmenin, şehadet getirmenin kendilerini rahatlattıklarını ifade

etmişlerdir. Bu bakış açısı deprem sonucu oluşan kayıpları ve hasarları da aynı şekilde anlamlandırmalarıyla sonuçlanmıştır. Yaşlıların yaşadıkları maddi ve manevi kayıplara yönelik olarak geçici süreyle akrabalarının yanlarında kalmak dışında belirgin herhangi bir strateji geliştir(e)medikleri; manevi kayıplarının ardından üzüntü içerisinde oldukları, maddi kayıpları içinse herhangi bir planlamalarının olmadığı görülmüştür. Fakat buna rağmen, her şeyin düzeleceğine dair umutlarının olduğu görülmektedir. Bu umudu besleyen unsurlardan bir tanesi ise manevi duruştur. Diğer bir deyişle, şükretme içerisinde olma geleceğe daha umutlu bakmalarını sağlamıştır. Buna benzer bir sonuç pandemi sürecinde Hatay'da gerçekleştirilen bir başka çalışmada da görülmüştür. Buna göre Covid-19 hastalığını deneyimlen Hatay'da yaşayan yaşlılar, hastalığı Allah'tan gelen bir şey olarak tanımlamış ve dini inanç ve manevi duyguların bu hastalıkla baş etmede önemli bir işlevi olduğu ortaya çıkmıştır (Avşar Arık ve Arık, 2022).

Çalışmanın ön plana çıkan en önemli sonucu yaşlı yetişkinlerin birinci derece deprem bölgelerinde yaşamalarına rağmen depreme hazırlık konusunda hem bilgisiz hem de umursamaz olduklarıdır. Özşahin ve Kaymaz (2013) da Antakya'da yaşayan halkın depreme karşı hazırlıklı olma ve davranış durumlarını inceledikleri çalışmalarında benzer bir sonuca ulaşmışlardır. Buna göre Antakya'da yaşayanların afetlere karşı hazır olmadıkları gibi, hazırlık yapmayı da gereksiz masraf olarak gördükleri ortaya çıkmıştır. Bu durum genç, yaşlı fark etmeksizin afet bilinçliliğinin olmadığını ve bu bilinçsizliğin kırılabilirlik düzeyini artırdığını göstermektedir.

Yaşlı bireylerin yapılan yardımlardan bahseden katılımcılar topluluk desteğinin kendilerinin hayata tutunmasında ne kadar önemli olduğunu belirtmişlerdir. Gerek yapılan yardımlar, gerekse deprem sırasında yakınlarının ve ailelerinin desteği ile güvenli bir alana ulaşabilen yaşlılar için afetlerde sosyal ağların ne kadar önemli olduğu görülmüştür. Bu sonuç sosyal ağ ve afet deneyimi üzerine yapılan diğer çalışmaların sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Örneğin, James ve Paton (2015) Myanmar ve Taiwan'daki afetlerden sonraki iyileşme sürecinde kültürel bağlamın önemine vurgu yaparak, özellikle güçlü sosyal ağlara ve iyi bir sosyal sermayeye sahip afetzedelerin daha dirençli olduğunu belirtmişlerdir. Çünkü bu bağlar, hem ilk yardımların sosyal çevre sayesinde gerçekleşmesine hem de hayatta kalanların anlam dünyalarını yeniden inşa etmelerinde yardımcı olmaktadır.

Hatay örneğinde yaşlıların afet deneyimlerini kırılabilirlik ve dirençlilik paradigmaları etrafında anlamaya çalışan bu çalışmada, yaşlıların afetlerde neler yapılabileceğine ilişkin hem afet öncesi hem de afet sırasında bilgisiz oldukları, afet sonrasındaki kayıplarını ve kırılabilirliklerini azaltmaya dair bir strateji geliştiremedikleri ve sosyal ağlar ile topluluk desteğinin dirençliliği sağlayan en önemli unsur olduğu ortaya çıkmıştır. Aslında bu sonuç diğer ülkelerde yaşlıların afet dönemlerindeki kırılabilirlik ve dirençlilik durumlarına ilişkin yapılan saha çalışmalarla benzer bir durumu ortaya koymaktadır. Literatür taramalarında özellikle kasırga, sel gibi doğa üstü olaylar durumunda yaşlı bireylerin Hatay'daki deprem hadisesindeki davranış kalıpları ile uyumlu oldukları görülmüştür. Fakat şu husus belirtilmelidir ki, bu çalışma depremden oldukça kısa bir süre sonra gerçekleştirilmiş olup, uzun dönemdeki deneyimleri ortaya koymamaktadır. Bunun için ilerleyen zamanlarda başka çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Açmaz Özden , M. Ve Özden, A. T. (2022). Olayın "Mekansallaşması": İzmir Depremi Üzerinden Toplumsal Dirençliliği Arttıracak Bir Yöntem Tartışması. *Online Journal Of Art And Design*, 10 (1).
- Adams, V., Kaufman, S. R., Van Hattum, T., And Moody, S. (2011). Aging Disaster: Mortality, Vulnerability, And Long-Term Recovery Among Katrina Survivors. *Medical Anthropology: Cross- Cultural Studies In Health And Illness*, 30 (3), Pp. 247-70. <http://Dx.Doi.Org/10.1080/01459740.2011.560777>.
- Adger, N. W. (2006). Vulnerability. *Global Environmental Change*, 16, Pp. 268- 281. Doi:10.1016/J.Gloenvcha.2006.02.006.

- Akçakaya, E.Y., Ve Him, M.S. (2020). Yaşlıların Sosyal Ağlarının Afet Riski Bağlamında Değerlendirilmesi. *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, 4, 3-16. Doi: 10.24876/Senex.2021.28.
- Arık, F. Ve Taş, L. (2020). *Dezavantajlılar Ve Dezavantajlılık Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Avşar Arık, I. Ve Arık, F. (COVID-19 Geçiren Yaşlıların Deneyimleri: Hatay Örneğinde Nitel Bir Çalışma). *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. Doi:10.32600/Huefd.1080986.
- Aydın, T. (2019). *Planlama Ve Sosyoloji Perspektifinden Dayanıklılık Esneklik*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Banks, L. (2013). *Caring For Elderly Adults During Disasters: Improving Health Outcomes And Recovery*. Southern Medical Association. DOI: 10.1097/SMJ.0b013e31827c5157. 44.
- Barusch, A. S. (2011). *Disaster, Vulnerability, And Older Adults: Toward A Social Work Response*. *Journal Of Gerontological Social Work*, 54:4, 347-350, DOI: 10.1080/01634372.2011.582821.
- Bayraktar, N. Ve Dal Yılmaz, Ü. (2018). *VULNERABILITY OF ELDERLY PEOPLE IN DISASTERS: A SYSTEMATIC REVIEW*. *Turkish Journal Of Geriatrics*, 21(3), Pp. 467-482. DOI: 10.31086/Tjgeri.2018344062.
- Bell, B. D. (1978). *Disaster Impact And Response: Overcoming The Thousand Natural Shocks*. *Gerontologist*, 18 (6).
- Benson, W. F. (2007). *CDC's Disaster Planning Goal: Protect Vulnerable Older Adults*.
- Bickman, L. And Rog, D. J (2008). *The Sage Handbook Of Applied Social Research Methods*. London: Sage Pubs.
- Bleich, A., Gelkopf, M., Melamed, Y., And Solomon, Z. (2005). *Emotional Impact Of Exposure To Terrorism Among Young-Old And Old-Old Israeli Citizens*. *Am J Geriatr Psychiatry* 13 (8) ,
- Bolin, R. And Klenow, D. J. (1983). *Response Of The Elderly To Disaster: An Age-Stratified Analysis*. *Int'l. J. Aging And Human Development*, Vol. 16(4), 1982-83. Doi: 10.2190/Mqeg-Yn39-8d5v-Wkmp.
- Brockie, L. And Miller, E. (2017). *Understanding Older Adults' Resilience During The Brisbane Floods: Social Capital, Life Experience, And Optimism*. *Disaster Medicine And Public Health Preparedness*, 11 (1). <https://doi.org/10.1017/Dmp.2016.161>.
- Brown, L. M. And Frahm, K. A. (2016). *The Impact Of Disasters: Implications For The Well-Being Of Older Adults In Handbook Of Aging And The Social Science (8th Edition)*. (Eds. Linda K. George And Kenneth F. Ferraro).
- Campbell, N. M. (2016). *TRIAL BY FLOOD: EXPERIENCES OF OLDER ADULTS IN DISASTER*. A Thesis Submitted To The Faculty Of The Graduate School Of The University Of Colorado In Partial Fulfillment Of The Requirement For The Degree Of Doctor Of Philosophy, Department Of Sociology.
- Campbell, N. M. (2019). *Disaster Recovery Among Older Adults: Exploring The Intersection Of Vulnerability And Resilience*. *Emerging Voices In Natural Hazards Research*. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-815821-0.00011-4>.
- Cox, K. And Kim, B. (2018) *Race And Income Disparities In Disaster Preparedness In Old Age*, *Journal Of Gerontological Social Work*, 61:7, 719-734, DOI: 10.1080/01634372.2018.1489929.
- Creswell, J. W. (2013). *Research Design: Qualitative, Quantitative And Mixed Methods Approaches*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Creswell, J. W. (2015). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma Ve Araştırma Deseni (Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir Çev. Ed.)* Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Cutter, S., Barnes, L., Berry, M., Burton, C., Evans, E., Tate, E., And Webb, J. (2008). *A Place-Based Model For Understanding Community Resilience To Natural Disasters*. *Global Environmental Change*, 18, Pp. 598-606. Doi:10.1016/J.Gloenvcha.2008.07.013.
- Davey, J. A. And Neale, J. (2013). *Earthquake Preparedness In An Ageing Society: Learning From The Experience Of The Canterbury Earthquakes*. Victoria University Of Wellington New Zealand.

- Durant, Jr, T. J. (2011). The Utility Of Vulnerability And Social Capital Theories In Studying The Impact Of Hurricane Katrina On The Elderly. *Journal Of Family Issues*, 30 (12), Pp. 1285- 1302. DOI: 10.1177/0192513X11412491.
- Gagne, I. (2020). Dislocation, Social Isolation, And The Politics Of Recovery In Post-Disaster Japan. *Transcultural Psychiatry*, 57 (5), Pp. 710: 723. <https://doi.org/10.1177/1363461520920348>.
- Gökalp-Yılmaz, F.G. (2021). Doğal Afetler, Toplumsal Değişme Ve Dirençlilik İlişkisi: Toplumsalın Yeniden İnşası Üzerine Bir Değerlendirme. *Sosyolojik Bağlam Dergisi*, 2 (2), 119-132. Doi: 10.52108/2757-5942.2.2.8.
- Hancock, D. R. And Algozzine, B. (2006). *Doing Case Study: Practical Guide For Beginning Researchers*. New York An London: Teachers College Press.
- Hold-Lunstad, J., Simith, T. B., Baker, M., Haris T., Ve Stephenson, D. (2015). Loneliness And Social İsolation As Risk Factors For Mortality: A Meta-Analytic Review. *Perspectives On Psychological Science*, 10(2) 227–237.
- James H. And Paton D. (2015) Social Capital And The Cultural Contexts Of Disaster Recovery Outcomes In Myanmar And Taiwan. *Global Change, Peace & Security*, 27:2, 207-228, DOI: 10.1080/14781158.2015.1030380.
- Kun, P., Tong, X., Liu, Y., Pei, X., And Luo, H. (2013). What Are The Determinants Of Post-Traumatic Stress Disorder: Age, Gender, Ethnicity Or Other? Evidence From 2008 Wenchuan Earthquake. *Public Health*, 127, Pp. 644-652. <http://dx.doi.org/10.1016/j.puhe.2013.04.018>.
- Litwin, H. And Shiovitz-Ezra, S. (2006). "Network Type And Mortality Risk In Later Life." *The Gerontologist* 46(6):735–43.
- Macleod, S., Musich, S., Hawkins, K., Alsgaard, K. And Wicker, E. R. (2016). The İmpact Of Resilience Among Older Adults. *Geriatric Nursing*, 37, Pp. 266-272. <http://dx.doi.org/10.1016/j.gerinurse.2016.02.014>.
- Masten, A. S. And Obradovic, J. (2008). Disaster Preparation And Recovery: Lessons From Research On Resilience In Human Development. *Ecology And Society*, 13 (1).
- Melick, M. E. And Logue, J. N. (1985). The Effect Of Disaster On The Health And Wellbeing Of Older Women. *Int'l. J. Aging And Human Development*, Vol. 21(1), Pp. 27-38. Doi: 10.2190/QuD0-Yc8b-Pgn8-Ry6p.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative Research: A Guide To Design And Implementation*. Revised And Expanded From *Qualitative Research And Case Study Applications In Education*. San Francisco, Ca: Jossey-Bass.,
- Miller, F. Et Al. (2010). Resilience And Vulnerability: Complementary Or Conflicting Concepts? *Ecology And Society*, 15 (3).
- Morrow, B. H. (1999). Identifying Andmapping Community Vulnerability. *Disasters*, 23 (1), Pp. 1-18.
- Ngo, E. B. (2001). When Disasters And Age Collide: Reviewing Vulnerability Of The Elderly. *Natural Hazards Review*, 2, Pp. 80-89.
- Özşahin, E. Ve Kaymaz, Ç. K. (2013). Afet Kültürünün Değerlendirilmesine Bir Örnek: Antakya Şehri. 2. Türkiye Deprem Mühendisliği Ve Sismoloji Konferansı, 25-27 Eylül 2013 – Mkü – Hatay.
- PUNCH, K. F. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş: Nicel Ve Nitel Yaklaşımlar* (Dursun Bayrak, H. Bader Arslan Ve Zeynep Akyüz, Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Rafiey, H., Momtaz, Y. A., Alipour, F., Khankeh, H. Ahmadi, S. And Khosnami, M. S. (2016). Are Older People More Vulnerable To Long-Term İmpacts Of Disasters? *Clinical Interventions In Aging*, 11.
- Shenk, D., Ramos, B., Kalaw, K. J. And Tufan, İ. (2009). History, Memory, And Disasters Among Older Adults: A Life Course Perspective. *Traumatology*, 15 (35). DOI: 10.1177/1534765609359729.
- Taş, L., Ve Saldırdak, G. A. (2021). Huzurevinde Kalan Yaşlıların Sosyal İzolasyon Deneyimleri. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 41(2), 351-379.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2018). İstatistiklerle Yaşlılar.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2022). İstatistiklerle Yaşlılar. Yayın Tarihi: 17 Mart 2023.

UKAID. Department For International Development. Defining A Disaster Resilience: A DFID Approach.

Üsküplü, S. (2012). Hatay İli Ve Yakın Çevresi İçin Deprem Senaryolarının Cbs İçerisinde Hazırlanması Ve Bu Senaryoların Tarihsel Depremler İle Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi.

Yin, R. K. (2002). Case Study Research: Design And Methods. 3th Edition. London And New Delhi: Sage Pubs.

Varol, N. Ve Buluş Kırıkkaya, E. (2017). Afetler Karşısında Toplum Dirençliliği. Dirençlilik Dergisi, 1 (1), S. 1-9. DOI: 10.32569/Resilience.344784.

WDR (World Disaster Report) (2021). Public Awareness And Public Education For Disaster Risk Reduction. International Federation Of Red Cross And Red Crescent Societies.

Wiles, J. L., Wild, K., Kerse, N. And Allen, R. E. S. (2012). Resilience From The Point Of View Of Older People: 'There's Still Life Beyond A Funny Knee'. Social Science & Medicine 74, Pp. 416-424. Doi:10.1016/J.Socscimed.2011.11.005.

Wisner, B., Blaikie, P., Cannon, T. And Davis, I. (2004). At Risk: Natural Hazards, People's Vulnerability And Disasters. Second Edition. London And New York: Loudledge Press.

Web Kaynakları

<https://Reliefweb.int/Report/Turkiye/Iom-2023-Earthquakes-Displacement-Overview-Turkiye-March-2023>).

<https://T24.Com.Tr/Haber/Depremlerde-Aciklanan-Olu-Sayisi-50-Bini-Gecti,1099324>.

<https://Reliefweb.int/Report/Turkiye/Situation-Report-Mar-15-2023-0000-Data-Last-Updated-Mar-15-2023-0700>